

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาเมืองในอดีตโดยใช้แนวทางตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-3 (พ.ศ. 2504 - 2519) นั้น ไม่ได้มีการกำหนดนโยบายการพัฒนาเมืองไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะเมืองในภูมิภาค การพัฒนามักเน้นเฉพาะโครงสร้างบริการพื้นฐานต่าง ๆ ในรูปของระบบคมนาคมขนส่ง ระบบเขื่อนชลประทานและพลังงานไฟฟ้า สาธารณูปโภคและสาธารณูปการอื่น ๆ จึงเป็นการเสริมสร้างความเจริญเติบโตให้กับกรุงเทพมหานครเป็นส่วนใหญ่ ก่อให้เกิดความแตกต่างด้านความเจริญกับเมืองในภูมิภาคมากขึ้น กรุงเทพมหานครเริ่มแออัด การบริการสาธารณะไม่เพียงพอ ไม่ทันกับความต้องการที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดปัญหานานาประการ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงขึ้น ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) จึงเริ่มมีการกำหนดนโยบายการพัฒนาเมืองในภูมิภาคขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการ คือ การกำหนดขอบเขตการขยายตัวของกรุงเทพมหานครเพื่อลดความแออัด และการพัฒนาเมืองหลักรวมทั้งเมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาค เพื่อกระจายความเจริญออกไป เป็นการสกัดการอพยพของประชากรจากชนบทและชะลอการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันการขยายตัวทางเศรษฐกิจการเพิ่มจำนวนประชากรตลอดจนความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ของประเทศได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็วส่งผลให้ชุมชนในทุกระดับทั้งเทศบาล สุขาภิบาล เป็นจำนวนมาก เจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วซึ่งผลจากการขยายตัวของกิจกรรม ทางเศรษฐกิจ สังคม ประชากรภายในเมืองต่าง ๆ นั้นย่อมทำให้เกิดการขยายตัวของการใช้ที่ดินในเมืองนั้นตามไปด้วยและถ้าปล่อยให้การขยายตัวในเมืองเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร้ทิศทางหรือตามยถากรรมโดยปราศจากการเตรียมการวางแผนเพื่อรองรับการขยายตัวของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นดังกล่าวแล้วนั้น ก็จะทำให้เกิดปัญหาของเมืองในด้านต่าง ๆ ติดตามมาอย่างมากมาย เช่นปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม การจราจรติดขัด มลภาวะเป็นพิษ ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นตัวบั่นทอนประสิทธิภาพของเมืองทำให้เมืองไม่สามารถทำหน้าที่ต่าง ๆ ตามบทบาทและหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อทางอ้อมให้กับการพัฒนาประเทศโดยส่วนรวม จนถึงอาจทำให้การพัฒนาประเทศไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จ ตามเป้าหมายที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กำหนดไว้

การพัฒนาอุตสาหกรรม เป็นนโยบายที่สำคัญประการหนึ่งที่รัฐบาลนำมาเป็นยุทธวิธีในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมนั้นเริ่มต้นตั้งแต่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) เป็นต้นมา และเริ่มเด่นชัดขึ้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519) โดยเน้นการผลิตด้านอุตสาหกรรมส่งออกเพื่อทดแทนการนำเข้า และผลิตอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องจากเกษตรกรรม เป็นผลให้อัตราการเจริญเติบโตในภาคอุตสาหกรรมในช่วงปีดังกล่าวโดยเฉลี่ยสูงสุดประมาณร้อยละ 11 ต่อปี ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) เน้นการผลิตสินค้าส่งออกเพื่อทดแทนการนำเข้า ส่งเสริมการกระจายแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมไปสู่ส่วนภูมิภาค โดยรัฐบาลเป็นผู้สนับสนุนในด้านสิทธิพิเศษแก่อุตสาหกรรมที่อยู่ในเขตส่งเสริมการลงทุน แต่อย่างไรก็ตามมาตรการต่าง ๆ ยังไม่เอื้ออำนวยต่อนักลงทุนเท่าที่ควร อุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จึงยังคงอยู่ในกรุงเทพมหานคร

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) รัฐบาลมีนโยบายที่กว้างไกลในการที่จะกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค โดยกำหนดเมืองหลักและเมืองศูนย์กลางความเจริญเพื่อรองรับการพัฒนาในระดับภูมิภาค ขณะเดียวกันได้มีการเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมไปพร้อม ๆ กัน กับการพัฒนาเมือง โครงการที่สำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาเมือง โครงการที่สำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรม ได้แก่ โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก (EASTERN SEABOARD) โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายหลัก ได้แก่ จังหวัด ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา เพื่อรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมสมัยใหม่ที่เน้นการผลิตเพื่อการส่งออก ด้านนโยบายสิ่งแวดล้อมในช่วงแผนพัฒนาฉบับนี้รัฐบาลได้เริ่มเห็นความสำคัญของคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยน่านโยบายและมาตรการพัฒนาทางสิ่งแวดล้อมในแผนพัฒนาฉบับที่ 4 มาพิจารณา ดำเนินการจัดทำแผนงานและโครงการที่มีเป้าหมายชัดเจนขึ้น ได้มีการจัดวางแผนทางด้านสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่เฉพาะ เช่น พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก และลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) การผลิตในภาคอุตสาหกรรมมีอัตราการเจริญเติบโตอยู่ในระดับสูงโดยเฉลี่ยร้อยละ 13.7 ต่อปี สำหรับนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมนั้น แผนพัฒนาฉบับนี้ถือว่าเป็นแผนแรกที่มีการรวบรวมโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในด้านการพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติ ที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ ทรัพยากรธรณี และสิ่งแวดล้อม เข้ามาประสานอยู่ในแผนเดียวกัน (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2530) ทั้งนี้เท่าที่ผ่านมาในอดีตการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศมุ่งเน้นแต่เฉพาะการเพิ่มผลผลิตในสาขาการผลิตต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงปัญหา ข้อจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตพื้นฐาน

ในนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2532-2539) ยังคงยึดแนวนโยบายเดิมในการกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ส่วนภูมิภาค และได้เน้นถึงบทบาทของอุตสาหกรรมให้มากขึ้นกว่าที่ผ่านมา สำหรับนโยบายทางด้านสิ่งแวดล้อมนั้นได้เน้นถึงการ

ป้องกัน ควบคุม แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากอุตสาหกรรม โดยให้อุตสาหกรรมที่มีมลพิษเข้าไปอยู่ในเขตอุตสาหกรรมหรืออุตสาหกรรมหรือนิคมอุตสาหกรรมที่กำหนดไว้เฉพาะ เพื่อสะดวกในการควบคุมมลพิษ

ปัจจุบันประเทศที่มีโรงงานอุตสาหกรรมที่ต้องใช้เคมีภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นวัตถุดิบในขบวนการผลิตโดยตรงเป็นจำนวนมาก ซึ่งโรงงานเหล่านี้ยังไม่มีระบบกำจัดสารเคมีที่ได้มาตรฐาน สารเคมีที่เหลือจากขบวนการผลิตในรูปต่าง ๆ เช่น กากของเสีย ของเหลวหรือสารละลายในรูปของเสียจึงก่อให้เกิดผลต่อสิ่งแวดล้อมและชีวิตมนุษย์ (สิ่งแวดล้อม 2534 : 110) นอกจากนี้การขยายตัวอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมเกินกว่าความสามารถ ในการให้บริการด้านสาธารณูปโภคของภาครัฐบาล ยังเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอีกหลายประการ เช่น ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาการจราจรติดขัด รวมถึงปัญหาการขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดินและที่ดินที่ไม่เหมาะสม ส่วนผลผลิตของอุตสาหกรรมก็คือ เป็นแหล่งการจ้างงานที่สำคัญ โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตามลักษณะทางกายภาพของพื้นที่อำเภอบางสะพาน ส่วนใหญ่เหมาะแก่การเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพหลักในด้านเกษตรกรรม แต่จากที่การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยและองค์กรพัฒนาอุตสาหกรรมแห่งชาติ (UNIDO) ได้ศึกษาและกำหนดให้เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมหนัก ทั้งนี้เนื่องจากอำเภอบางสะพานมีศักยภาพในด้านทำเลที่ตั้งและมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ จึงเป็นบริเวณที่เหมาะสมต่อการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมของพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก (กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ซึ่งกำหนดนโยบายส่งเสริมเอกชน ดำเนินการผลิตเหล็กต้นทาง (Upstream Industry) โดยรัฐให้การสนับสนุนในด้านแหล่งที่ตั้ง และประสานจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกและปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ และสนับสนุนการเพิ่มกำลังผลิตเหล็กแท่งโดยเสรี เป็นต้น) ต่อเนื่องจากแผน ฯ 7 การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยขอความร่วมมือจาก UNIDO ในการทำการศึกษารวมสถานการณ์เหล็ก ความต้องการและการตลาดของประเทศ เพื่อศึกษาในการจัดตั้งเขตอุตสาหกรรมเหล็กครบวงจร (BSICZ) และนิคมอุตสาหกรรมบางสะพาน (BSIE) ต่อมา JICA ได้ให้การสนับสนุนการศึกษาในรายละเอียดของ BSIE โดยจะเน้นในเรื่องของการกำหนดแนวคิดเบื้องต้น การออกแบบรายละเอียดของระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน การวางผังองค์การและการสำรวจความต้องการนักลงทุนในประเทศไทย ญี่ปุ่น / เกาหลี / สหรัฐอเมริกา เป็นต้น โดยมีระยะเวลาการศึกษา 16 เดือน (พฤศจิกายน 2538 - กุมภาพันธ์ 2540) และเมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2539 บริษัท เอสวี เวสเทิร์นซีบอร์ด อินดัสตรี จำกัด มีหนังสือสำนักคณะกรรมการบริษัทเครือสหวิริยา ที่ คส.3909 / 027 ขอร่วมดำเนินงานกับการนิคมอุตสาหกรรม ฯ ในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมเอสวี เวสเทิร์นซีบอร์ด มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมเหล็กครบวงจรของประเทศ เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมเหล็กต้นทาง ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมพื้นฐานของประเทศ และนำไปสู่การ

เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศในอนาคต เพื่อเป็นฐานการพัฒนาในการกระจายอุตสาหกรรมและความเจริญบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลฝั่งทะเลตะวันตก (Western Seaboard Development) และเพื่อเพิ่มการจ้างงานและรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ คือ รองรับความต้องการใช้เหล็กภายในประเทศ ซึ่งมีอัตราการผลิตต่ออัตราการใช้ต่ำ จากการศึกษาพบว่าภายในปี 2553 จะมีแรงงานเพิ่มขึ้นทั้งสิ้น 47,500 ราย และจากการศึกษาพบว่ารายได้ประชาชาติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพิ่มขึ้นจาก 6,661 ล้านบาท ในปี 2537 เป็น 67,314 ล้านบาท ในปี 2554

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ได้กำหนดให้พัฒนาเป็นเขตนิคมอุตสาหกรรมหนัก (Heavy Industrial Complex) ขึ้น เพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมดังกล่าวของประเทศต่อไปในอนาคตได้ ซึ่งพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีกำหนดแผนงานที่จะใช้พื้นที่ในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 เพื่อการพัฒนาในช่วงระหว่างปี 2541 ถึง 2548 สำหรับอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้าครบวงจร โรงงานผลิตกระแสไฟฟ้า อีเธอร์โดยภาคเอกชน และอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องกับอุตสาหกรรมเหล็ก จำนวนทั้งสิ้น 14,520 ไร่ และใช้พื้นที่ในระยะที่ 3 จำนวน 4,611 ไร่ ในระหว่างปี 2544 ถึง 2551 สำหรับอุตสาหกรรมทั่วไป อุตสาหกรรมส่งออก ตามแนวทางที่ได้ทำการศึกษาได้โดย JAPAN INTERNATIONAL AGENCY (JICA) ปัจจุบันมีโครงการที่ได้ดำเนินการผลิตแล้ว 5 โครงการ ซึ่งเป็นโครงการผลิตเหล็กขั้นปลาย (Finished Steel Products) ได้แก่เหล็กแผ่นรีดร้อน เหล็กแผ่นรีดเย็น เหล็กแผ่นเคลือบสังกะสีด้วยกรรมวิธีทางไฟฟ้า เหล็กเส้นและเหล็กข้ออ้อย มีกำลังการผลิตรวมทั้งสิ้น 4.5 ล้านตัน และโครงการท่าเรือน้ำลึกรองรับเรือขนาด 100,000 เดทเวทตัน โครงการที่มีแผนงานจะดำเนินการในอนาคตจะประกอบด้วยทั้งโครงการผลิตเหล็กขั้นต้น (Raw Steel Products) ได้แก่โครงการผลิตเหล็กพูน (Sponge Iron) โครงการผลิตเหล็กชั้นกลาง (Semi - Finished Steel Products) ได้แก่โครงการผลิตเหล็กแท่งแบน (Slab) และผลิตเหล็กแท่งสี่เหลี่ยมทรงยาว (Billet) และโครงการผลิตเหล็กขั้นปลาย ได้แก่ โครงการผลิตเหล็กเคลือบสี เหล็กเคลือบกัลวาไนซ์โดยวิธีจุ่ม (Hot Dip Galvanized) เหล็กโครงสร้างรูปพรรณ เหล็กหลอด และโครงการเหล็กแผ่นรีดร้อนโรงงานที่ 2

ปัจจุบันได้มีการพัฒนาที่ดินเพื่อโครงการทั้ง 5 ไปแล้ว 1,693 ไร่ ทั้งนี้ไม่รวมพื้นที่สาธารณูปโภคส่วนกลาง ได้แก่บ่อน้ำดิบและถนนภายในนิคมอุตสาหกรรมเชื่อมระหว่างท่าเรือน้ำลึกถึงโรงงานประมาณ 560 ไร่ ซึ่งทั้งหมดได้ใช้พื้นที่โครงการระยะที่ 1 จากประมาณการส่วนมากใช้พื้นที่สำหรับโครงการอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้าในอนาคตจะมีประมาณ 3,390 ไร่ จึงมีพื้นที่เหลือเพื่ออุตสาหกรรมที่สนใจจะใช้พื้นที่ประมาณ 2,977 ไร่ จากพื้นที่ในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ทั้งสิ้นรวมกัน 14,520 ไร่ และโครงการปัจจุบันในเนื้อที่ นิคมอุตสาหกรรม เอสวี เวสเทิร์นซีบอร์ด ระยะที่ 1 ที่ขายไปแล้ว ได้แก่ บริษัท ท่าเรือประจวบ จำกัด เนื้อที่ 413-3-63 ไร่ บริษัท เหล็กแผ่นเคลือบไทย จำกัด เนื้อที่ 55-2-

42 ไร่ บริษัท สหวิริยาสติลอินดัสตรี จำกัด (มหาชน) เนื้อที่ 911-0-27 ไร่ บริษัท บางสะพานบาร์มิล จำกัด เนื้อที่ 192-3-05 ไร่ และบริษัท เหล็กแผ่นรีดเย็นไทย จำกัด (มหาชน) เนื้อที่ 328-0-72 ไร่ รวมเนื้อที่ 1,901-2-09 ไร่

ทั้งนี้เนื่องจากการประกอบกิจการอุตสาหกรรมอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในบริเวณถนนสายหลักและบริเวณใกล้เคียงได้ จึงควรที่จะต้องทำการศึกษาและวิเคราะห์ การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเตรียมการรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้น และให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตามที่ได้กำหนดไว้

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- 1.) ศึกษาลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และประชากรของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และชุมชนเมือง ในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- 2.) ศึกษาบทบาท แนวโน้มและทิศทางการเจริญเติบโตของชุมชนเมือง
- 3.) เสนอแนะแนวทางการวางแผนการใช้ที่ดินชุมชนเมืองเพื่อรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมใน อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

1.3 ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตของการศึกษานี้ แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระดับ คือ

- 1.) ระดับจังหวัด ศึกษาสภาพทั่วไป ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และประชากร
- 2.) ระดับอำเภอ ศึกษาสภาพทั่วไปของอำเภอบางสะพานในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และประชากร
- 3.) ระดับชุมชนเมือง ศึกษาชุมชนเมืองกำเนิดนพคุณ ชุมชนเมืองร้อนทอง และชุมชนเมืองบ้านกรูด โดยใช้แนวเขตสุขาภิบาล ทั้ง 3 แห่ง เป็นขอบเขตในการศึกษาแต่ละชุมชนเมือง

1.4 วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) ทั้งจากห้องสมุดหน่วยงานราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 1.) ศึกษาทฤษฎี และรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น โดยใช้หนังสือ งานวิจัย และเอกสารต่าง ๆ จากหน่วยงานราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้อง
- 2.) ศึกษาและเก็บข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และกายภาพ ในบริเวณพื้นที่ศึกษา
- 3.) นำข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องมาทำการศึกษาวิเคราะห์สภาพจากอดีตถึงปัจจุบันเพื่อหาความสัมพันธ์ และแสดงผลในลักษณะของตารางเปรียบเทียบ แผนภูมิ แผนที่ และรูปภาพ
- 4.) คาดประมาณสภาพในอนาคต โดยพิจารณาจากข้อมูลในอดีต และแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องวางแผนการใช้ที่ดินชุมชนเมือง ในอำเภอบางสะพาน
- 5.) สรุปและข้อเสนอแนะ

1.5 แหล่งที่มาของข้อมูล

ข้อมูลต่าง ๆ ที่ใช้ในการศึกษาสามารถจำแนกได้ตามแหล่งที่มา 3 ประเภท คือ

- 1.) ข้อมูลสถิติ และเอกสารจากหน่วยงานราชการและสถาบันต่าง ๆ เช่น
  - ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
  - หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
  - กรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย
  - สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
  - ศาลากลางจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
  - หอการค้าจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
  - สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
  - สำนักงานพาณิชย์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
  - ที่ว่าการอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
  - สำนักงานผังเมืองจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
  - กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
  - กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
  - ฯลฯ
- 2.) แผนที่และรูปถ่ายทางอากาศ จากกรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย และกรมแผนที่ทหาร กระทรวงกลาโหม
- 3.) ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม (Field survey)

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.) ทำให้ทราบโครงสร้างทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และประชากร ของ 3 ระดับ คือ ระดับ จังหวัด อำเภอ และชุมชนเมืองในอำเภอบางสะพาน

ทำให้ถึงบทบาทและความสำคัญของชุมชนเมือง ทั้ง 3 ชุมชน

2.) ทำให้ทราบแนวทางการวางแผนการใช้ที่ดินตลอดจนการขยายตัวของชุมชนเมืองในอำเภอบางสะพาน

1.7 คำจำกัดความ

1.) ชุมชนเมือง หมายถึง ชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล หรือสุขาภิบาล ประชาชน มีภูมิลำเนาอยู่กัน อย่างหนาแน่น ประชาชนในชุมชนเมืองรู้จัก หรือสนิทสนมกันไม่มากไม่ทั่วถึง ความสัมพันธ์จึงเป็นแบบทุติยภูมิ (Secondary relationship) อันเป็นความสัมพันธ์กันอย่างห่าง ๆ และไม่ถาวร เช่น ความสัมพันธ์กันในหน้าที่การงานระหว่างผู้บังคับบัญชา พ่อค้ากับลูกค้า หรือนายจ้างกับลูกจ้าง เป็นต้น ความจริงใจในความสัมพันธ์กันของประชาชน ในชุมชนเมืองจะมีลักษณะเป็นศูนย์ของกิจกรรม ทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เช่น เป็นศูนย์กลางทางการค้า การศึกษา และการเมือง การปกครอง เป็นต้น

ลักษณะของการตั้งบ้านเรือนและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนเมือง มีลักษณะที่เห็นได้ดังนี้

1. มีเขตซึ่งเป็นศูนย์การค้า การบริหาร และที่อยู่อาศัยของผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจ
2. มีเขตเมืองเก่าซึ่งมีถนนแคบ และบ้านเรือนตั้งอยู่กันอย่างแออัด
3. มีเขตที่เป็นบ้านเรือนของประชาชนยากจน คือเป็นบ้านเรือนหลังเล็ก ๆ ปลูกสร้างพอให้คุ้มกันฝนได้ ประชาชนอยู่กันอย่างหนาแน่นมาก เรียกกันว่า สลัม

2. การใช้ที่ดินของชุมชนเมือง หมายถึง การแบ่งพื้นที่เมืองตามประเภท การใช้ที่ดิน เช่น ย่านพักอาศัย ย่านอุตสาหกรรม ย่านการค้า ย่านสถาบัน และที่พักผ่อนหย่อนใจ ได้แบ่งการใช้ที่ดิน เป็น 3 ประเภท คือ

- 1.) พื้นที่อยู่อาศัย ได้แก่ ชุมชนอยู่อาศัยต่าง ๆ ร้านค้าย่อย โรงเรียนประถมศึกษา และบริการศึกษา
- 2.) พื้นที่ทำงาน ได้แก่ พื้นที่ ที่ใช้เป็นที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม การค้า และบริการสาธารณะต่าง ๆ
- 3.) ที่พักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ สถานที่สำหรับ กิจกรรมทางวัฒนธรรม สถานที่ศึกษา พิพิธภัณฑ์ หอประชุม ที่แสดงดนตรี สนามกอล์ฟ